

การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในพื้นที่ป่าจำปีสิรินธรและเมืองโบราณซับจำปา จังหวัดลพบุรี*

BUDDHA-DHAMMA INTEGRATION FOR ECOTOURISM MANAGEMENT AT
JUMPEE SIRINTHORN FOREST AND SUBJUMPA ANCIENT CITY
IN LOPBURI PROVINCE

บรรเจิด ถมปัด

Banjerd Thompad

กรมป่าไม้

Royal Forest Department

Corresponding Author E-mail: banjerd2512@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ป่าจำปีสิรินธรและเมืองโบราณซับจำปา 2. ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ป่าจำปีสิรินธรและเมืองโบราณซับจำปา 3. นำเสนอการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ป่าจำปีสิรินธรและเมืองโบราณซับจำปา เป็นการศึกษาแบบผสมวิธี การวิจัยเชิงปริมาณ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม จากกลุ่มตัวอย่าง 393 คนวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสถิติสำเร็จรูป และการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 18 รูปหรือคน โดยใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคนิคการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา หลังจากนั้นนำข้อมูลที่ได้จากการสังเคราะห์นำมาสนทนากลุ่มเฉพาะ

ผลการวิจัยพบว่า 1. การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ป่าจำปีสิรินธรและเมืองโบราณซับจำปา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ป่าจำปีสิรินธรและเมืองโบราณซับจำปา พบว่า การส่งเสริมการท่องเที่ยวส่งผลต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ ทั้ง 3 ด้าน 3. การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ป่าจำปีสิรินธรและเมืองโบราณซับจำปา มีการนำหลักอปริหานิยธรรม 7 มาบูรณาการกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยมีการประชุมปรึกษาหารือในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอยู่เป็นนิตยอย่างพร้อมเพรียงกัน ไม่มีการตั้งกฎระเบียบตามที่ขัดต่อระเบียบเดิม ให้ความเคารพและรับฟังความคิดเห็นของผู้ใหญ่ ให้ความเคารพสิทธิมนุษยชน สถานที่ และให้การดูแลเอาใจใส่แก่ผู้

*Received September 22, 2023; Revised September 26, 2023; Accepted September 27, 2023

มาเยือน เพื่อนำองค์กรไปสู่เป้าหมายในการพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้มี
ประสิทธิภาพและเกิดความยั่งยืน

คำสำคัญ: การบูรณาการ; การส่งเสริมการท่องเที่ยว; หลักอปริหานิยธรรม 7

Abstract

The objectives of this research article were as follows: 1. To study the management of ecotourism in the Champi Sirindhorn Forest area and the ancient city of Sap Champa. 2. To study the factors affecting ecotourism management at the Champi Sirindhorn Forest area and the ancient city. Sub Champa 3. To present the integration of Buddhist principles for eco-tourism management at the Champi Sirindhorn Forest area and the ancient city of Sub Champa, conducted by mixed research methods. In the quantitative research, data were collected using a questionnaire from 393 samples and were analyzed using ready-made statistical programs. The qualitative research collected data from 18 key informants using a structured, in-depth interview script. Data were analyzed using content analysis techniques. After that, the information obtained from the synthesis was discussed in the focus group discussion.

The research found that: 1. Ecotourism management in the Champi Sirindhorn Forest area and the ancient city of Sap Champa was high. 2. Factors affecting ecotourism management in Champi Sirindhorn Forest Area and Sap Champa Ancient City It was found that tourism promotion affects ecotourism management in all 3 aspects. 3. Integration of Buddhist principles for ecotourism management in the Champi Sirindhorn Forest area and the ancient city of Sap Champa. The 7 principles of Aparihaniya-dhamma were integrated with ecotourism management. There were regular meetings to discuss the management of ecotourism in unison. No regulations were established that were contrary to the previous rules. Respect and listen to the opinions of elders. Respect human rights and places and provide care and attention to visitors to lead the organization towards developing ecotourism management to be efficient and sustainable.

Keywords: Integration; Tourism Promotion; Aparihaniyadhamma 7

บทนำ

อุตสาหกรรมท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญในระบบเศรษฐกิจไทย และยังเป็นแหล่งสร้างรายได้สำคัญให้แก่เศรษฐกิจของประเทศทั้งทางตรงและทางอ้อม สามารถสร้างรายได้ให้กับประเทศไทย 2.99 ล้านล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 18 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ และก่อให้เกิดการจ้างงาน 8.3 ล้านตำแหน่ง ในปี 2562 อีกทั้งยังมีการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง โดยระหว่างปี 2558 – 2562 รายได้จากการท่องเที่ยวของไทยขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ 2.3 ต่อปี อย่างไรก็ตาม การขยายตัวของรายได้จากการท่องเที่ยวดังกล่าว เป็นผลมาจากการเพิ่มขึ้นของจำนวนนักท่องเที่ยวเป็นหลัก กล่าวคือ จำนวนเพิ่มขึ้นเฉลี่ยถึงร้อยละ 5.6 ต่อปี ในขณะที่การใช้จ่ายต่อคนต่อวันของ นักท่องเที่ยวขยายตัวในอัตราที่ลดลง และระยะเวลาท่องเที่ยวต่อครั้งลดลง ซึ่งทำให้การท่องเที่ยวของไทยในระยะหลังต้องเผชิญกับความท้าทายด้านความยั่งยืน จากการเติบโตในเชิงปริมาณมากกว่า คุณภาพ นอกจากนี้หากพิจารณาในมิติของการกระจายรายได้ พบว่า รายได้จากการท่องเที่ยวร้อยละ 90 ยังกระจุกอยู่ในเมืองท่องเที่ยวหลัก ไม่สามารถกระจายไปสู่เมืองท่องเที่ยวรองได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะรายได้จากนักท่องเที่ยวที่อยู่ในเมืองหลักถึงประมาณร้อยละ 98 ของรายได้จากนักท่องเที่ยวต่างชาติทั้งหมด

ทั้งนี้ สถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด - 19 ตั้งแต่ปี 2563 ทำให้ประเทศไทยต้องเผชิญกับการหดตัวอย่างรุนแรงของเศรษฐกิจการท่องเที่ยว โดยรายได้จากการท่องเที่ยวลดลงถึงร้อยละ 71 จากปี 2562 เหลือเพียง 0.79 ล้านล้านบาท ในปี 2563 และแม้ว่าจะมีมาตรการกระตุ้นการ เดินทางท่องเที่ยวของภาครัฐที่ผ่านมา อาทิโครงการเราเที่ยวด้วยกัน โครงการกำลังใจ แต่ยังไม่เพียงพอต่อการฟื้นตัวของภาคการท่องเที่ยว เนื่องจากที่ผ่านมาโครงสร้างเศรษฐกิจการท่องเที่ยวของไทยพึ่งพานักท่องเที่ยวต่างชาติถึงร้อยละ 63.9 อีกทั้งการหดตัวดังกล่าวยังส่งผลให้ธุรกิจที่เกี่ยวข้องเนื่อง กับการท่องเที่ยวได้รับผลกระทบอย่างหนัก โดยเฉพาะจากปัญหาจำนวนนักท่องเที่ยวที่ลดลงและการขาดสภาพคล่อง ภาครัฐจึงได้มีมาตรการเสริมสภาพคล่องเร่งด่วน อาทิ มาตรการสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำ การพักชำระหนี้ แต่ธุรกิจที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการท่องเที่ยวส่วนใหญ่อยู่นอกระบบ ทำให้ไม่สามารถเข้าถึง มาตรการฟื้นฟูและเยียวยาของภาครัฐได้อย่างเพียงพอ ทั้งนี้แนวโน้มของการแพร่ระบาดยังคงรุนแรง และยืดเยื้อจากการแพร่กระจายของโควิด-19 สายพันธุ์ใหม่ ๆ ทั่วโลก ทำให้ภาคธุรกิจ การท่องเที่ยวของไทยในระยะต่อไปจะยังคงมีความไม่แน่นอน (คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ, 2565) แต่ในช่วงหลังการระบอบพบว่ารัฐบาลหลายประเทศปรับเปลี่ยนข้อกำหนดในการเดินทางเข้าประเทศส่งผลให้นักท่องเที่ยวบางส่วนชะลอการเดินทางหรือเดินทางได้อย่างล่าช้าเพื่อบรรลู่ เงื่อนไขการคัดกรองทางสาธารณสุข อย่างไรก็ตาม สืบเนื่องจากปัญหาเงินเฟ้อโลกสูงและสถานการณ์

ความขัดแย้งระหว่างยูเครนและรัสเซียที่ทวีความรุนแรงมากขึ้น อาจส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจยุโรป ทำให้การฟื้นตัวทางเศรษฐกิจมีอุปสรรคมากขึ้น ภาคการท่องเที่ยวอาจฟื้นตัวได้ช้ากว่าที่คาดการณ์ไว้ เนื่องจากนักท่องเที่ยวยุโรปจะเดินทางท่องเที่ยวลดลง (คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ, 2565)

แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติหรือแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ลุ่มน้ำป่าสักจังหวัดลพบุรี ได้ถูกพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกัน ให้ผลเชิงบวกต่อเศรษฐกิจสังคม และวัฒนธรรมของประชาชนในพื้นที่ ส่งผลให้จังหวัดลพบุรีเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความน่าสนใจ โดยเฉพาะพื้นที่ป่าจำปีสิรินธรและเมืองโบราณซับจำปา ซึ่งเป็นพื้นที่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เช่น การขาดสิ่งอำนวยความสะดวก ขาดการปรับปรุงและพัฒนาให้สอดคล้องกับมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวในระดับสากล อีกทั้งบุคลากรทางการท่องเที่ยวยังขาดการพัฒนาความรู้และทักษะในการให้บริการ เป็นต้น จึงส่งผลทำให้แหล่งท่องเที่ยวไม่สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวได้เพียงพอนอกจากนี้ยังขาดการบูรณาการการทำงานร่วมกันของทุกภาคส่วนเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

จากเหตุผลดังกล่าวมาข้างต้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ป่าจำปีสิรินธรและเมืองโบราณซับจำปา จังหวัดลพบุรี โดยการศึกษาวิจัยในครั้งนี้จะนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่กล่าวถึงข้างต้น มาบูรณาการเพื่อเป็นแนวทางของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ป่าจำปีสิรินธรและเมืองโบราณซับจำปา จังหวัดลพบุรี ผลจากการศึกษาที่ได้จะทำให้ภาครัฐสามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลประกอบการกำหนดแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ รวมทั้งหน่วยงานภาคเอกชนสามารถใช้ข้อมูลเพื่อประกอบการตัดสินใจในการประกอบธุรกิจการท่องเที่ยวและการวางแผนทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของจังหวัดลพบุรีต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ป่าจำปีสิรินธรและเมืองโบราณซับจำปา จังหวัดลพบุรี
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ป่าจำปีสิรินธรและเมืองโบราณซับจำปา จังหวัดลพบุรี
3. เพื่อนำเสนอการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ป่าจำปีสิรินธรและเมืองโบราณซับจำปา จังหวัดลพบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) โดยใช้การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เป็นหลักซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaires) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) หลังจากนั้นนำข้อมูลที่ได้จากการสังเคราะห์นำมาสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ประชาชนที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป ซึ่งเป็นผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งที่อยู่ในพื้นที่ป่าจำปาศิรินธรและเมืองโบราณซบจำปา จังหวัดลพบุรี จำนวน 20,525 คน และ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ 6 ตำบลของอำเภอท่าหลวง จังหวัดลพบุรี โดยวิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างเป็นแบบแบ่งพื้นที่ (Cluster or Area Sampling) และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Sample Random Sampling) โดยการใช้สูตรของ Taro Yamane ในการคำนวณหาจำนวนตัวอย่าง ได้จำนวน 393 ตัวอย่าง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้านการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) โดยคัดเลือกแบบเจาะจงจำนวน 18 รูปหรือคน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ แบบสอบถาม เกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล การส่งเสริมการท่องเที่ยว และหลักการบริหารนิทรรศน์ 7 การวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structure Interview) มีสาระสำคัญของการสัมภาษณ์ แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้ตอนที่ 1 สถานภาพส่วนบุคคลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ ตอนที่ 2 บทบาทที่ดีของสื่อมวลชนตามหลักสี่ปฐพีธรรม 7

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยใช้ 2 เครื่องมือวิจัย คือ วิจัยเชิงปริมาณ (แบบสอบถาม) และวิจัยเชิงคุณภาพ (การสัมภาษณ์) ดังนั้นต้องอธิบายให้ครบถ้วน ที่เขียนมาอธิบายเพียงวิจัยเชิงปริมาณ ให้เขียนอธิบายเพิ่มวิจัยเชิงคุณภาพ ในส่วนการสัมภาษณ์ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์เองหรือไม่ และสัมภาษณ์รูปแบบใด (สัมภาษณ์เดี่ยวหรือสัมภาษณ์กลุ่ม (Focus group) นำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ไปเก็บข้อมูลกับประชาชนในพื้นที่ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 ชุด โดยขอให้ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นผู้ช่วยผู้วิจัยในการเก็บรวบรวมแบบสอบถามนำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์ และประมวลผลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์การวิจัยเชิงปริมาณ สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย สถิติเชิงบรรยาย ได้แก่ ความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เพื่อศึกษาลักษณะและการแจกแจงของตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย นำเสนอเป็นตารางประกอบการบรรยายผลการวิเคราะห์ข้อมูล และบรรยายโดยใช้สถิติแบบพรรณนา การวิเคราะห์ข้อมูลระดับความคิดเห็นโดยใช้สถิติค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ของคะแนนจากแบบสอบถามของประชากรกลุ่มตัวอย่าง

ผลการวิจัย

1. การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ป่าจำปีสิรินธรและเมืองโบราณซำปา จันทลพบุรี

1.1 ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.52$, S.D. = 0.414) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับดังนี้ ด้านสิ่งดึงดูดใจ (Attraction) ($\bar{X} = 3.94$, S.D. = 0.424) รองลงมา คือ ด้านกิจกรรม (Activities) ($\bar{X} = 3.84$, S.D. = 0.481) ด้านการเข้าถึง (Access) ($\bar{X} = 3.78$, S.D. = 0.457) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) ($\bar{X} = 3.32$, S.D. = 0.652) และด้านที่พัก (Accommodation) ($\bar{X} = 2.75$, S.D. = 0.505) ตามลำดับ

1.2 ด้านหลักอุปทานนิยธรรม 7 พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.91$, S.D. = 0.345) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้านโดยเรียงลำดับดังนี้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยพบผลการศึกษาคือ ด้านการไม่ตั้งกฎระเบียบตามที่ขัดต่อระเบียบเดิม ($\bar{X} = 3.96$, S.D. = 0.424) รองลงมา คือ ด้านการให้ความเคารพสถานที่ ($\bar{X} = 3.95$, S.D. = 0.429) ด้านหมั่นประชุมกันเนื่องนิยต์ ($\bar{X} = 0.93$, S.D. = 0.382) ด้านให้ความเคารพและรับฟังความคิดเห็นของผู้ใหญ่ ($\bar{X} = 3.93$, S.D. = 0.416) ด้านเคารพสิทธิมนุษยชน ($\bar{X} = 3.92$, S.D. = 0.410) ด้านพร้อมเพรียงกันประชุม ($\bar{X} = 0.90$, S.D. = 0.438) และด้านให้การดูแลเอาใจใส่แก่ผู้มาเยือน ($\bar{X} = 3.82$, S.D. = 0.410) อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ป่าจำปีสิรินธรและเมืองโบราณซำปา จันทลพบุรี พบผลการศึกษาดังนี้

2.1 ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว พบว่า การส่งเสริมการท่องเที่ยวส่งผลต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ป่าจำปีสิรินธรและเมืองโบราณซำปา จันทลพบุรี มี 3 ด้าน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 เรียงตามลำดับ คือ สิ่งอำนวยความสะดวก

สะดวก การเข้าถึง และสิ่งดึงดูดใจ ผลการวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจที่ปรับแก้แล้ว (Adjusted R²) เท่ากับ .611 และค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการตัดสินใจ (Std. Error) เท่ากับ .237 แสดงว่า การส่งเสริมการท่องเที่ยว สามารถร่วมกันทำนายนายการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ป่าจำปาสีรินธรและเมืองโบราณซำจำปา จังหวัดลพบุรี ได้ร้อยละ 61.4 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า สิ่งอำนวยความสะดวกสามารถทำนายนายการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ป่าจำปาสีรินธรและเมืองโบราณซำจำปา จังหวัดลพบุรี ได้ร้อยละ 53.1 การเข้าถึง สามารถทำนายนายการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ป่าจำปาสีรินธรและเมืองโบราณซำจำปา จังหวัดลพบุรี ได้ร้อยละ 22.7 และสิ่งดึงดูดใจ สามารถทำนายนายการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ป่าจำปาสีรินธรและเมืองโบราณซำจำปา จังหวัดลพบุรี ได้ร้อยละ 12.4 ตามลำดับ

ด้านหลักอุปหรานิชธรรม 7 พบว่า หลักอุปหรานิชธรรม 7 ส่งผลต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ป่าจำปาสีรินธรและเมืองโบราณซำจำปา จังหวัดลพบุรี หลักอุปหรานิชธรรม 7 ที่ส่งผลต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ป่าจำปาสีรินธรและเมืองโบราณซำจำปา จังหวัดลพบุรี มี 4 ด้าน โดยตัวแปรที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 จำนวน 2 ตัวแปร เรียงตามลำดับ คือ ให้การดูแลเอาใจใส่แก่ผู้มาเยือน และพร้อมเพรียงกันประชุม สำหรับตัวแปรที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จำนวน 2 ตัวแปร เรียงตามลำดับ คือ เคารพสิทธิมนุษยชน และหมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (Multiple R) เท่ากับ .750 ค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (R²) เท่ากับ .562 สัมประสิทธิ์การตัดสินใจที่ปรับแก้แล้ว (Adjusted R²) เท่ากับ .558 และค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการตัดสินใจ (Std. Error) เท่ากับ .252 แสดงว่า หลักอุปหรานิชธรรม 7 สามารถร่วมกันทำนายนายการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ป่าจำปาสีรินธรและเมืองโบราณซำจำปา จังหวัดลพบุรี ได้ร้อยละ 56.2 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ให้การดูแลเอาใจใส่แก่ผู้มาเยือน สามารถทำนายนายการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ป่าจำปาสีรินธรและเมืองโบราณซำจำปา จังหวัดลพบุรี ได้ร้อยละ 43.9 พร้อมเพรียงกันประชุม สามารถทำนายนายการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ป่าจำปาสีรินธรและเมืองโบราณซำจำปา จังหวัดลพบุรี ได้ร้อยละ 23.0 หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ สามารถทำนายนายการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ป่าจำปาสีรินธรและเมืองโบราณซำจำปา จังหวัดลพบุรี ได้ร้อยละ 10.4 และเคารพสิทธิมนุษยชน สามารถทำนายนายการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ป่าจำปาสีรินธรและเมืองโบราณซำจำปา จังหวัดลพบุรี ได้ร้อยละ 10.1 ตามลำดับ

3. การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ป่าจำปาสีรินธรและเมืองโบราณซำจำปา จังหวัดลพบุรี พบผลการศึกษาดังนี้ การจัดการการ

ท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ป่าจำปีสิรินธรและเมืองโบราณซำจำปา จังหวัดลพบุรี ทั้ง 2 ด้าน ประกอบด้วย 1. ด้านการเสริมสร้างความเข้มแข็งและภูมิคุ้มกันของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทย โดยการส่งเสริมการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมเข้ามาเพิ่มประสิทธิภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีการกระจายรายได้และความเจริญจากการท่องเที่ยวอย่างทั่วถึง มีการยกระดับการสร้างสรรค์สินค้าและบริการท่องเที่ยวให้มีคุณค่าและมูลค่าสูง เพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว พื้นที่มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีจุดเด่นและดึงดูดใจ และชุมชนมีส่วนร่วมในวางแผนและการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่ 2. ด้านการนำหลักการบริหารนิเวศ 7 เข้ามาประยุกต์เพื่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ป่าจำปีสิรินธรและเมืองโบราณซำจำปา จังหวัดลพบุรี ประกอบด้วย 1. หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ โดยมีการประชุมปรึกษาหารือในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอยู่เป็นนิตย์ ชุมชนมีการประชุมหารือกันสม่ำเสมอแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เพื่อแก้ไขปัญหาการท่องเที่ยว 2. พพร้อมเพรียงกันประชุม โดย มีการนัดประชุมปรึกษาหารือการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างพร้อมเพรียงกัน ทุกคนเมื่อได้รับเชิญเข้ามาประชุมต่างก็แสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่ การประชุมมีเนื้อหาสาระ ตรงประเด็น 3. การไม่ตั้งกฎระเบียบตามที่ขัดต่อระเบียบเดิม โดยมีการกำหนดระเบียบไว้อย่างยุติธรรมโดยไม่เอื้อต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่งจัดการท่องเที่ยวและดูแลทรัพยากรท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม 4. การให้ความเคารพและรับฟังความคิดเห็นของผู้ใหญ่ โดยเชิญผู้บริหารและเจ้าหน้าที่มาแนะนำแนวทางการแก้ไขปัญหาด้านการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเปิดโอกาสรับฟังปัญหาของผู้ใหญ่และนำมาพัฒนาปรับปรุงมาโดยตลอด 5. เคารพสิทธิมนุษยชน การจัดทำนโยบายด้านสิทธิมนุษยชนครอบคลุมทุกระดับ หน่วยงานมีการเฝ้าระวังการปฏิบัติตามข้อกำหนดด้านสิทธิมนุษยชนอยู่เสมอ หน่วยงานมีการสร้างองค์ความรู้ด้านสิทธิมนุษยชน พร้อมทั้งปลูกจิตสำนึกให้ทุกคน 6. การให้ความเคารพสถานที่ มีการปฏิบัติตามกฎระเบียบ ข้อบังคับของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และให้ความเคารพต่อวัฒนธรรมในพื้นที่ เมื่อพบผู้ไม่ปฏิบัติตาม กฎระเบียบ ข้อบังคับของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และ 7. ให้การดูแลเอาใจใส่แก่ผู้มาเยือน จัดสถานที่ให้บริการเหมาะสม เพื่อสร้างความสะดวกสบาย และสร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยว

อภิปรายผลการวิจัย

1. การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ป่าจำปีสิรินธรและเมืองโบราณซำจำปา จังหวัดลพบุรี พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยพบผลการศึกษาคือ ด้านการเสริมสร้างความเข้มแข็งและภูมิคุ้มกันของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทย ด้านการส่งเสริมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

ด้านการยกระดับประสบการณ์ด้านการท่องเที่ยว และด้านการพัฒนาปัจจัยพื้นฐานของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวให้มีคุณภาพสูง ตามลำดับ สอดคล้องกับงานวิจัยของกษนิภา อินทสุวรรณ (2564) เรื่อง รูปแบบประสิทธิผลการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยการบูรณาการหลักพุทธธรรมของจังหวัดสมุทรสาคร พบว่า การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยการบูรณาการหลักพุทธธรรมของจังหวัดสมุทรสาครมีปัจจัยที่สำคัญคือ ด้านคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวมีสถานที่ท่องเที่ยว สินค้า และบริการที่ได้มาตรฐาน สถานที่ท่องเที่ยวมีอัตลักษณ์ที่โดดเด่นด้านโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวก สถานที่ท่องเที่ยวอยู่ใกล้กรุงเทพมหานคร มีถนนเพื่อการคมนาคมที่สะดวกสบายและปลอดภัย ด้านบุคลากรด้านการท่องเที่ยว บุคลากรที่เกี่ยวข้องมีความรู้ความสามารถด้านการท่องเที่ยว มีการให้บริการและคำแนะนำที่ดีแก่นักท่องเที่ยว ด้านการสร้างความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว มีการพัฒนาสินค้าและบริการบนพื้นฐานเอกลักษณ์ความเป็นไทย มีการส่งเสริมการตลาดเพื่อกระตุ้นให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิลปวิชัย น้อยสมมิตร (2562) เรื่อง รูปแบบการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืนในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า การพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืนในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยาต้องพัฒนาใน 6 มิติ ดังนี้ 1. ด้านการฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยว 2. ด้านการเสริมทักษะบุคลากรในพื้นที่ 3. ด้านประสิทธิผลการท่องเที่ยว 4. ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว 5. ด้านการตลาดการท่องเที่ยว 6. การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน โดยมีปัจจัยภายนอกที่ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน คือ บทบาทการบริหารจัดการของภาครัฐและเอกชน และสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาธีรวัฒน์ เสสปัญโญ (2564) เรื่อง การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการบริหาร จัดการแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเชียงราย พบว่า การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเชียงราย ประกอบด้วย ด้านการให้ความสำคัญกับประวัติศาสตร์โบราณสถาน ศิลปวัฒนธรรมและประเพณี ด้านการจัดการทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน ด้านการคงไว้ซึ่งวิถีชีวิตของท้องถิ่นในแง่ของสังคมและวัฒนธรรม ปราชญ์ชาวบ้าน ด้านการให้ความรู้แก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ด้านการสร้างความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยว และด้านการคำนึงถึงขีดความสามารถรองรับของพื้นที่และความสะอาดของพื้นที่และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของธงชัย คล้ายแสง (2562) เรื่อง การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงกีฬาโดยการบูรณาการหลักพุทธธรรมของจังหวัด บุรีรัมย์ พบว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงกีฬาโดยการบูรณาการหลักพุทธธรรมของจังหวัดบุรีรัมย์ มีปัจจัยด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงกีฬาประกอบด้วย พัฒนาคุณภาพแหล่งท่องเที่ยว พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวก พัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยว การสร้าง

ความสมดุลให้กับการท่องเที่ยว และการบูรณาการการจัดการการท่องเที่ยวภายในจังหวัด โดยมีปัจจัยภายนอกที่เป็นปัจจัยกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงกีฬาได้แก่ แนวโน้มการท่องเที่ยวในอนาคต ประกอบด้วย การเติบโตของชนชั้นกลางและรายได้ที่เพิ่มขึ้น การเติบโตของสายการบินต้นทุนต่ำ การเติบโตของสังคมผู้สูงอายุซึ่งมีการใช้จ่ายใช้สอยเพื่อการท่องเที่ยว การใช้เทคโนโลยีระหว่างการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวมุ่งเน้นประสบการณ์

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ป่าจำปีสิรินธรและเมืองโบราณซำป่า จังหวัดลพบุรี

2.1 ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว พบว่า การส่งเสริมการท่องเที่ยวส่งผลต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ป่าจำปีสิรินธรและเมืองโบราณซำป่า จังหวัดลพบุรี มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 เรียงตามลำดับ คือ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการเข้าถึง และด้านสิ่งดึงดูดใจ ผลการวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจที่ปรับแก้แล้ว (Adjusted R2) เท่ากับ 0.611 และค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการตัดสินใจ (Std. Error) เท่ากับ 0.237 แสดงว่า การส่งเสริมการท่องเที่ยว สามารถร่วมกันทำนายนายการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ป่าจำปีสิรินธรและเมืองโบราณซำป่า จังหวัดลพบุรี ได้ร้อยละ 61.4 สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาจรรยา อภิขยมจิตโต และคณะ (2564) เรื่อง รูปแบบการนำหลักพุทธธรรมมาใช้ในการบริหาร จัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนในจังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า มีทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการสร้างอาชีพหรือรายได้จากการท่องเที่ยว และกระแสนักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กำลังได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยว

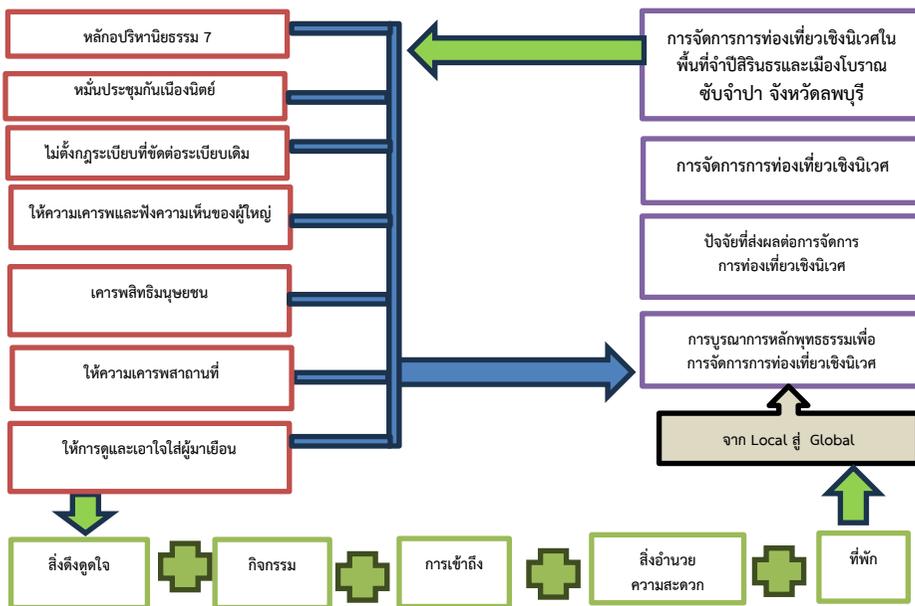
2.2 ด้านหลักการบริหารนิเวศ 7 พบว่า หลักการบริหารนิเวศ ส่งผลต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ป่าจำปีสิรินธรและเมืองโบราณซำป่า จังหวัดลพบุรี มี 4 ด้าน โดยตัวแปรที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 จำนวน 2 ตัวแปร เรียงตามลำดับ คือ ให้การดูแลเอาใจใส่ แก่ผู้มาเยือน และพร้อมเพรียงกันประชุม สำหรับตัวแปรที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จำนวน 2 ตัวแปร เรียงตามลำดับ คือ เคารพสิทธิมนุษยชน และหมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ ผลการวิเคราะห์ค่า สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (Multiple R) เท่ากับ 0.750 ค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (R2) เท่ากับ 0.562 สัมประสิทธิ์การตัดสินใจที่ปรับแก้แล้ว (Adjusted R2) เท่ากับ 0.558 และค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการตัดสินใจ (Std. Error) เท่ากับ 0.252 แสดงว่า หลักการบริหารนิเวศ 7 สามารถร่วมกันทำนายนายการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ป่าจำปีสิรินธรและเมืองโบราณซำป่า จังหวัดลพบุรี ได้ร้อยละ 56.2 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ให้การดูแลเอาใจใส่แก่ผู้มาเยือน สามารถทำนายนายการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ป่า

ยุติธรรมโดยไม่เอื้อต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่ง มีการปรับปรุงระเบียบ กฎเกณฑ์ที่ล้าสมัยและที่เป็นอุปสรรคต่อการท่องเที่ยวและมีระเบียบกฎหมายที่บังคับใช้สำหรับการ จัดการท่องเที่ยวและดูแลทรัพยากรท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม 4. การให้ความเคารพและรับฟังความคิดเห็นของผู้ใหญ่ โดยเชิญผู้บริหารและเจ้าหน้าที่มานำให้คำแนะนำทางการแก้ไขปัญหาด้านการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่นำมาพัฒนา มีการรับฟังความคิดเห็นของผู้ใหญ่เพื่อเป็นแนวทางการจัดการท่องเที่ยว และมีการบูรณาการความคิดเห็นของผู้ใหญ่และคนรุ่นใหม่เข้าด้วยกัน 5. เคารพสิทธิมนุษยชน การจัดทำนโยบายด้านสิทธิมนุษยชนครอบคลุมทุกระดับ หน่วยงานมีการเฝ้าระวังการปฏิบัติตามข้อกำหนดด้านสิทธิมนุษยชนอยู่เสมอทำให้การจัดการท่องเที่ยวเกิดประสิทธิผลมากขึ้น 6. การให้ความเคารพสถานที่ มีการปฏิบัติตามกฎระเบียบ ข้อบังคับของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และให้ความเคารพต่อวัฒนธรรมในพื้นที่เมื่อพบผู้ไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบ ข้อบังคับของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีการแนะนำปฏิบัติให้ถูกต้อง มีการอธิบายความเป็นมาหรือวัฒนธรรมในพื้นที่ให้กับผู้ที่เข้ามาท่องเที่ยวหรือมาเยี่ยมชมให้เข้าใจอยู่เสมอ การให้ความเคารพสถานที่ส่งผลดีต่อการอนุรักษ์และการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่ และการให้ความรู้ทาง ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมช่วยทำให้เกิดความเคารพสถานที่ และ 7. ให้การดูแลเอาใจใส่แก่ผู้มาเยือน การจัดสถานที่ให้บริการเหมาะสม เพื่อสร้างความสะดวกสบาย และสร้างความประทับใจแก่ นักท่องเที่ยว หน่วยงานให้ความช่วยเหลือแก่นักท่องเที่ยวในเรื่อง การจ้างหรือการบริการที่แพงหรือถูก เอาจริงเอาจัง เคารพสิทธิให้นักท่องเที่ยวได้กลับมาเที่ยวอีกครั้ง การต้อนรับที่ดีทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจและกลับมาเที่ยวซ้ำ และ เจ้าหน้าที่ได้รับการฝึกอบรมให้มีความรู้และพร้อมให้บริการอยู่เสมอ สอดคล้องกับงานวิจัยของไพฑูรย์ใจแก้วหน้า (2557) เรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารงานบุคลากรที่มีผลต่อการ พัฒนาท้องถิ่นลุ่มน้ำโขง พบว่า หลักพุทธธรรมที่เหมาะสมประยุกต์ใช้ในการบริหารงานของบุคลากร ได้แก่ หลักอปริหานิยธรรม 7 มีการบูรณาการหลักอปริหานิยธรรมเข้าไปในทุกขั้นตอนของ กระบวนการการบริหารจัดการ เพื่อพัฒนาการงานของบุคลากรก่อให้เกิดการบริหารจัดการ การมีส่วนร่วม ความสมัครสมานสามัคคี หลักอปริหานิยธรรม 7 ประการสามารถนำมาบูรณาการเข้ากับ บริหารจัดการได้เป็นอย่างดีทั้งในด้านการบริหารจัดการบุคลากร (Staffing) การประสานงาน (Coordinating) และการจัดองค์กร (Organizing) และพบว่าอปริหานิยธรรม 7 เป็นหลักป้องกัน ความเสื่อม เป็นไปเพื่อความเจริญของงานบริหารของด้านบุคลากร โดยได้นำไปเป็นแนวทางปฏิบัติ ด้านการบริหารจัดการได้เป็นอย่างดีและยังสอดคล้องกับงานวิจัยของทักษิณ ประชามอญ (2561) เรื่อง รูปแบบการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมตามหลักพุทธธรรมขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ในกลุ่ม

จังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน พบว่า การนำหลักการบริหารนิยธรรม 7 มาบูรณาการกับกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้แก่ ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติการ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมประเมินผล สามารถพัฒนาบุคลากรภาครัฐและประชาชนให้เกิดทักษะและเห็น ความสำคัญของกระบวนการมีส่วนร่วม โดยยึดนโยบายการจัดประชุมกัน เนืองนิตย์ การทำงานเป็น ทีม การปฏิบัติตามวัฒนธรรมองค์กร การให้ความเคารพตามหลักอาวุโส การส่งเสริมสิทธิและเสรีภาพ ของสตรีและผู้อื่น การสร้างความผูกพันต่อองค์กร และการดูแลและจัดสวัสดิการ เพื่อให้การ บริหารงานแบบมีส่วนร่วมขององค์กร บริหารส่วนจังหวัด ในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลทางปฏิบัติต่อไปอย่างยั่งยืน

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 ดังกล่าว สามารถอธิบายองค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากการวิจัย ได้ ดังนี้ การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ป่าจำปีสิรินธรและเมืองโบราณซำจำปา จังหวัดลพบุรีทั้ง 4 ด้าน ประกอบไปด้วย ประกอบด้วย

1. การเสริมสร้างความเข้มแข็งและภูมิคุ้มกันของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทย โดยการส่งเสริมการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมเข้ามาเพิ่มประสิทธิภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การกระจายรายได้และความเจริญจากการท่องเที่ยวอย่างทั่วถึง
2. การพัฒนาปัจจัยพื้นฐานของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวให้มีคุณภาพสูง โดยการพัฒนาและเชื่อมโยงโครงสร้างพื้นฐานด้านการเดินทางและสาธารณสุขภาค เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวทุกกลุ่มและเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง
3. การยกระดับประสบการณ์ด้านการท่องเที่ยว โดยการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวรอบพื้นที่ให้นักท่องเที่ยวสัมผัสถึงคุณค่าแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบต่อไม่เกิดผลกระทบต่อทรัพยากร
4. การส่งเสริมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและสารสนเทศภูมิศาสตร์เพื่อบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การผลักดันแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติให้ได้มาตรฐานความยั่งยืนระดับสากล ปรับปรุงกฎระเบียบที่บังคับใช้ในแหล่งท่องเที่ยวให้เหมาะสม และการบูรณาการของทุกภาคส่วนเพื่อบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความยั่งยืนโดยนำหลักการบริหารนิยธรรม 7 เข้ามาประยุกต์เพื่อการบูรณาการการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ป่าจำปีสิรินธรและเมืองโบราณซำจำปา จังหวัดลพบุรี

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. หน่วยงานที่กำกับดูแลการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ป่าจำปีสิรินธรและเมืองโบราณซำจำปา จังหวัดลพบุรี ควรมีนโยบายการพัฒนาในทุก ๆ ด้าน ทั้งในเรื่องการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางอุตสาหกรรม การพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ การส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม การสร้างสถานที่ท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวก และการสร้างความร่วมมือระหว่างภาคเอกชนและภาครัฐเพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน
2. หน่วยงานที่กำกับดูแลในพื้นที่ป่าจำปีสิรินธรและเมืองโบราณซำจำปา จังหวัดลพบุรี ควรมีนโยบายสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม เพื่อให้มีความพร้อมในการต้อนรับนักท่องเที่ยว ทั้งในเรื่องการพัฒนาทางหลวงและระบบขนส่ง การพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยว การส่งเสริมการศึกษาและการเรียนรู้ในห้องเรียนธรรมชาติ และการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. หน่วยงานด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ป่าจำปีสิรินธรและเมืองโบราณ ซำจำปา จังหวัดลพบุรี ควรมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของนักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญด้านการ

ท่องเที่ยวเพื่อนำมาปรับปรุงและบูรณาการร่วมกันเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวให้เป็นสากล และมี มาตรฐานมากขึ้น

2. หน่วยงานด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ป่าจำปีสิรินธรและเมืองโบราณซำจำปา จังหวัดลพบุรี ควรมีการจัดประชุมกันอย่างพร้อมเพรียงและสม่ำเสมอ เพื่อนำข้อเสนอแนะไปปรับปรุง และพัฒนางานด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเพียงแค่พื้นที่เดียว คือ พื้นที่ป่าจำปีสิรินธรและเมืองโบราณซำจำปา จังหวัดลพบุรี ดังนั้น ควรมีการศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ ลุ่มน้ำป่าสักที่อยู่ใกล้ ๆ กัน เพื่อเป็นการเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวทางธรรมชาติเข้าด้วยกัน จะ ทำให้การท่องเที่ยวในเมืองรองมีการพัฒนาและเติบโตขึ้น

2. หน่วยงานที่กำกับดูแลการท่องเที่ยวในพื้นที่ ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับการสร้างเส้นทางการท่องเที่ยวเพื่อผู้สูงอายุ ว่ามีความต้องการท่องเที่ยวแบบไหนและมีเส้นทางใดที่จะพัฒนา เพื่อรองรับความต้องการนั้น เพื่อเป็นการจัดการท่องเที่ยวให้ตรงกับทุกเพศทุกวัย

เอกสารอ้างอิง

- กชนิภา อินทสุวรรณ. (2564). รูปแบบประสิทธิผลการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยการพัฒนาการหลักพุทธธรรมของจังหวัดสมุทรสาคร (ดุชนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2565). แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2566 – 2570). กรุงเทพฯ: กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.
- ทักษิณ ประชามอญ. (2561). รูปแบบการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมตามหลักพุทธธรรมขององค์การบริหาร ส่วนจังหวัด ในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน (ดุชนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ธงชัย คล้ายแสง. (2562). การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงกีฬาโดยการพัฒนาการหลักพุทธธรรมของจังหวัดบุรีรัมย์ (ดุชนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระมหาจรรยา อภิธมมจิตโต และคณะ. (2564). รูปแบบการนำหลัก พุทธธรรมมาใช้ในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนในจังหวัดสมุทรสงคราม. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 11(4), 1-13.
- พระมหาธีรวัฒน์ เสสปัญโญ. (2564). การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัด เชียงราย (ดุष्ฎิณีพนธ์ปรัชญาดุष्ฎิณีบัณฑิต สาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระสมหมาย อตถสิทธิโธ และคณะ. (2559). รูปแบบหลักการบริหารนิยมไปใช้ในการบริหารองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดร้อยเอ็ด. *วารสารธรรมทรรศน์*, 16(1), 101-113.
- พระสุระ ญาณโร. (2560). รูปแบบการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมตามหลักการบริหารนิยมของ เทศบาลตำบลในจังหวัดสุรินทร์. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 6(2), 205-218.
- ไพฑูริย์ ใจก้าวหน้า. (2557). การพัฒนารูปแบบการบริหารงานบุคลากรที่มีผลต่อการพัฒนาท้องถิ่นลุ่มน้ำโขง (ดุष्ฎิณีพนธ์พุทธศาสตร์ดุष्ฎิณีบัณฑิต สาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ศิลปวิชญ์ น้อยสมมิตร. (2562). รูปแบบการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืนในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา (ดุष्ฎิณีพนธ์ปรัชญาดุष्ฎิณีบัณฑิต สาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- เสนอ อัครมันตา. (2557). รูปแบบการบริหารจัดการตามหลักการบริหารนิยมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดนนทบุรี (ดุष्ฎิณีพนธ์พุทธศาสตร์ดุष्ฎิณีบัณฑิต สาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.